

Politiek is een vak

Kwartaalblad van de vereniging van oud-parlementariërs
29e jaargang
April 2023
Nummer 113

NESTOR

INHOUDSOPGAVE

- 2 Van de redactie
- 3 Politiek is een vak
Lessen uit de praktijk op het Binnenhof
- *Bob van den Bos*
- 8 Asiel en Migratie blijft een explosief thema
in Europa
- *Joost van Iersel*
- 12 Boekbespreking
"Om de lokale democratie"
Gemeentbesturen onder druk
auteurs: Jan Schinkelshoek en Gerrit Voerman
- *Cees Bremmer*
- 14 Interview met de Deltacommissaris Peter Glas
- 18 Verschenen boeken
- 20 De actualiteit van de PPR
- 22 In Memoriam
Adri Duivesteijn (1950-2023)
- *Ruud Koole*
- 23 Overledenen
- 23 Redactie
- 24 Interview Peter van Heemst
- *Paul van der Kraan*

VAN DE REDACTIE

Als u dit nummer van Nestor uit de brievenbus hebt gehaald hoop ik dat de echte lente inmiddels is aangebroken. Hoewel nu- begin maart- officieel sprake is van de meteorologische lente, dwarrelen de natte sneeuwvlokjes langs mijn raam en is het koud en nat. Een mooi moment om de nieuwe Nestor aan u voor te stellen. Ook deze keer een grote diversiteit aan artikelen.

Een exposé over asiel en migratie, een thema dat Nederland en Europa blijft bezighouden. Daarnaast het eerste deel van een serie over de kwaliteiten en eigenschappen die een Kamerlid, Minister of Staatssecretaris zou moeten hebben naar aanleiding van gesprekken met voormalige leden van Parlement en de Regering.

Een uitgebreid interview met de Deltacommissaris en twee boekrecensies van uitgaven die tot nu toe minder de aandacht op zich hebben gevestigd maar wel het lezen waard zijn.

Daarnaast natuurlijk de gebruikelijke rubrieken zoals de recent verschenen boeken en op de achterzijde een interview met een VOP-lid.

En "Last but not least" het programma van de Voorjaarsbijeenkomst in Breda op woensdag 14 juni waar Lt.- generaal b.d. Mart de Kruif onze keynote speaker zal zijn. Ik hoop dat veel leden in de gelegenheid zullen zijn om daar te komen.

Het is een interessant programma en een mooie gelegenheid elkaar weer te zien en spreken. Tot ziens in Breda!

VAN HET BESTUUR

Aankondiging Voorjaarsbijeenkomst 2023

Deze keer bezoeken wij Breda, met een ontvangst op het stadhuis en een bezoek aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA). Gastspreker luitenant-generaal b.d. Mart de Kruif geeft een lezing. Bij de verplaatsing tussen beide locaties is er voor geïnteresseerden de mogelijkheid in de Oude Kerk een bezoek te brengen aan het grafmonument van de Nassau 's. Binnenkort ontvangt u de officiële uitnodiging en het programma. Dan kunt u zich (hopelijk in grote getale) opgeven voor de Voorjaarsbijeenkomst.

Mart de Kruif

Politiek is een vak

Lessen uit de praktijk op het Binnenhof

Bob van den Bos

Politiek is een praktijkvak. Een handboek waarin precies staat wat je moet doen of laten bestaat niet. Wel valt er veel te leren van de ervaringen die politici in hun dagelijks werk hebben opgedaan. Daarom leek het de redactie een goed idee om oud-politici te vragen welke lessen zij hebben getrokken. In de volgende Nestor komen weer andere voormalige parlementsleden aan het woord met hun inzichten. Daarna is het beurt aan oud-bewindspersonen. Tot slot zal ik conclusies trekken uit alle gesprekken.

Elco Brinkman

Elco Brinkman was al topambtenaar en minister geweest toen hij in de Tweede Kamer kwam. Hij vindt het van groot belang dat volksvertegenwoordigers ook eigen maatschappelijke ervaring meenemen. Opmerkelijk: in de ogen van het publiek zijn politici vooral sprekers, maar volgens Brinkman gaat het er in dit vak vooral om dat je moeten

kunnen luisteren: 'Hoed je ervoor om alleen maar te willen zenden. Daarnaast moet je vooral niet te pretentius zijn. Nooit de indruk wekken dat je wel even zal regelen. Dan voed je het wantrouwen... Een besluit is geen momentopname maar onderdeel van een veelomvattend proces. Als je tijdens de rit één overweging eruit haalt en naar buiten toe verabsoluteert, ga je valse verwachtingen wekken.

Het is ook van belang geen discussie te hebben over de feiten maar over de politieke afweging en keuzes. Daarom pleit ik ervoor om in het parlement feiten te laten toelichten door de ambtenaren. Wees alert op uit hun verband gerukte feiten die het beeld kunnen bepalen. De bewindspersoon licht zijn afweging toe en tracht de Kamer te overtuigen van de juistheid van zijn wetsvoorstel of beleid.

Compromissen zijn de kern van ons bestel. Besluiten moeten dus loyaal uitgevoerd worden; anders moet je een nieuwe wet maken. Volksvertegenwoordigers horen

niet tegen het systeem aan te schoppen waar ze zelf deel van uitmaken. Wetteksten dien je heel precies te formuleren. Zadel bestuurders en rechters niet op met vage (compromis)teksten. Gelijke gevallen moet je gelijk behandelen maar ongelijke gevallen ongelijk. Pas op met het verabsoluteren van het recht van het individu. Weeg steeds alle belangen mee. En houd vooral rekening met de uitvoeringspraktijk.

Hardheid, oppervlakkigheid en vluchtigheid zijn deel van de dagelijkse politiek. Als je daar niet tegen kan moet je niet in de politiek gaan. Je moet erop beducht zijn dat sommige politici spelletjes spelen of zich niet aan afspraken houden. Soms moet je een spion uitsturen. Je kunt ook, op een nette manier, iemand in een toespraak op zijn nummer zetten, om herhaling te voorkomen. Realiseer je dat te veel handigheidjes tegen je gaan werken. Maar: je moet nooit over je laten lopen.

Spreekbeurten gaan de tweede keer beter dan de eerste keer en zo verder. Ik pleitte er met andere fractievoorzitters om in de Kamer verplicht zonder papier te spreken, maar dat is er niet van gekomen. Als fractievoorzitter is het verstandig om zoveel mogelijk ruimte te geven aan je fractieleiden. Vertrouw op hun deskundigheid. Tegelijkertijd moet je de vergadering informeel goed voorbereiden. Weten hoe de verhoudingen liggen in eigen gelederen, in andere fracties en in het kabinet. Hoe korter de vergadering duurt hoe beter deze was voorbereid. 'Time-management' is van het grootste belang, besluitvorming onder tijdsdruk moet je zo veel mogelijk vermijden.

Uit eigen ervaring ken ik de valkuilen bij een leiderschapswisseling. De korte samenvatting voor de media van een speech van mij onder de kop 'Het speelkwartier is

over' werd als een aanval op het 'eigen' kabinet Lubbers beschouwd. De bredere context was wegevalen. Zo gaat dat... Voor mij als nieuwe lijsttrekker was het schipperen tussen inzichten en ervaringen van personen en externe veranderingen (de wereld, andere partijen). Je partij wil de eigen inzichten laten prevaleren maar het wijzigende electoraat vraagt ook aandacht. Voordat je het weet wordt je uiteen getrokken... maar we realiseerden ons toen al: het CDA doesn't rule the country."

Gerdi Verbeet

Voordat Gerdi Verbeet lid werd van de Tweede Kamer was zij politiek assistente geweest van minister Tineke Netelenbos van Onderwijs en van fractievoorzitter Ad Melkert. Hierdoor was zij al goed thuis in de Haagse politiek. Niettemin had ze nu een andere rol: 'Om me in te werken in de voor mij nieuwe onderwerpen ging ik planmatig te werk. Eerst de sector en de sturende mensen daarin leren kennen en daarna in de vakbladen gezien worden. Goede relaties opbouwen. Uitgangspunt van mijn taakopvatting was de Grondwet, waarin politieke partijen niet worden genoemd. Een volksvertegenwoordiger legt de eed af en heeft een eigen mandaat van de kiezer en moet opkomen voor de gehele bevolking. Met inachtneming van je partijbeginselen en programma moet je steeds kijken naar de samenleving als geheel. Vanuit het perspectief van een volkspartij probeerde ik altijd de belangen van verschillende groepen met elkaar te verbinden.

Wel moet je je bij elke wetswijziging afvragen: ligt hier eigenlijk wel een taak voor de overheid? En is deze verandering wel het ongemak van de burgers waard? Schoolboeken, kinderopvang, wel of niet gratis. Mensen met een klein inkomen zitten toch altijd al met financiële puzzels. Ga bovendien zorgvuldig om met belastinggeld, dat komt van de mensen zelf.

De PvdA heeft niet voor niets een traditie van zuinigheid. Het is van wezenlijk belang om met zoveel mogelijk betrokkenen te praten. Luisteren is iets anders dan even je mond houden. Ik liet (ervarings-)deskundigen op mijn onderwerpen, zoals de WMO, ook altijd met elkaar spreken. Dat werkte goed: waar zitten de risico's, hoe gaat het met de uitvoering? Ook is het goed om de mening van willekeurige mensen te vernemen, op straat of bij een kassa. Sommige Kamerleden moeten leren praten met mensen die niet academisch gevormd zijn. Ik was altijd eerlijk en open over mijn opvattingen. Vooral doordat ik goed geïnformeerd was kreeg ik als lid van de oppositie mijn ingediende moties en amendementen bijna altijd aangenomen. Bij ons in de fractie werd stevig gediscussieerd. Dwarsliggers krijgen altijd veel aandacht. Maar ook zij staan voor opvattingen in de samenleving. Flink gegrild worden hoort erbij. Bij doorgevragen ontdek je wat niet klopt in je eigen redenering. Als je onze fractie had weten te overtuigen was je goed voorbereid voor het debat in de Kamer.

Als Kamervoorzitter waren mijn vrienden: de klok, het reglement van orde en een goed humeur. Mijn aanpak

bestond uit veel investeren in goede relaties met alle Kamerleden. Voor een debat vroeg ik de woordvoerders wat de springende punten waren en spraken we het aantal interrupties af. Ik wilde leden ook zelf laten voelen hoe het is om op de voorzittersstoel te zitten. Als je heel streng bent loop je het risico van escalatie. Een ontspannen sfeer maakte dat soms een klein gebaar van de voorzitter afdoende was. Je moet het niet te veel over de toon hebben. De Tweede Kamer is het ventiel van de samenleving. Opwinding hoort erbij. Wel moet Haags jargon vermeden worden. Ik vond de debatten nooit vervelend en dacht vaak, tja, zo kun je er ook tegenaan kijken. Als Kamer-voorzitter voelde ik me echt verwend door de geweldige ondersteuning van de hele ambtelijke staf.

Ten slotte: Wie het politieke werk goed wil doen loopt een groot risico dat het privéleven eronder lijdt. Mijn prioriteiten waren: één kinderen, twee werk en drie man. Dat ging dus niet goed. Ik ben voor de derde keer getrouwd, met Wim Meijer, een oud-politicus. Een steile leercurve.'

Lousewies van der Laan

Voordat Lousewies van der Laan toetrad tot de Tweede Kamer was zij lid van het Europees Parlement. Als belangrijkste eigenschap van een volksvertegenwoordiger noemt zij bevologenheid. "Zonder passie voor een onderwerp houdt je het niet vol. Je moet weten wat je wilt bereiken, politiek is een middel, geen doel op zich. Dus je moet je niet laten

meeslepen door de waan van de dag en al die berichten op de sociale media. Het is goed je steeds te realiseren dat de rest van Nederland de politiek vaak anders ervaart dan politici zelf. Daardoor is er een kloof ontstaan en zijn er veel zaken fout gegaan, zoals bij de toeslagen en het gas in Groningen. Je moet voortdurend om je heen vragen naar reacties van buiten de Haagse kaasstolp op wat je doet. Niet opgaan in het Haagse wereldje.

In de Tweede Kamer had ik veel voordeel van mijn kennis van Europese politiek. Tegelijkertijd ervaarde ik ook een groot verschil tussen de twee parlementen. In het Europees Parlement had ik vier persoonlijke medewerkers plus de steun van de grote fractiestaf en de ambtenaren bij de vaste commissies, en ook nog een budget voor werkbezoeken. Ik schrok hoe weinig ondersteuning Tweede Kamerleden hebben. Je krijgt echt veel meer voor elkaar met een grotere staf en een eigen budget. Ik vond het Europees Parlement veel inhoudelijker. Daar ging het er niet om mensen onderuit te halen met snedige opmerkingen. Je optreden was niet voor je filmpje op Instagram. De sociale media maken vaak simpel wat complex is en werken polarisatie in de hand. Het lijkt wel alsof je in Den Haag altijd kritiek krijgt. Als je je rug recht houdt ben je niet flexibel genoeg en als je een compromis sluit ben je een draaier. Dat versterkt de afstand met de rest van Nederland ook.

De valkuil is dat je te snel reageert op elkaar en in crises belandt. Je moet duidelijke doelen stellen die je wilt bereiken en je daarop blijven concentreren. Dus niet gaan surfen op de golven maar als een olietanker naar een haven koersen. Je hoeft niet altijd zelf te scoren. Soms moet je een zaadje planten dat later tot bloei komt. Een

belangrijke les is ook dat je een volksvertegenwoordiger met een andere visie niet ziet als tegenstander maar als een mogelijke bron van waardevolle inzichten, of minstens een waardevolle stem in een pluriforme democratie. Regeringsfracties laten 'hun' kabinet of een individuele bewindspersoon alleen bij hoge uitzondering vallen. De D66-fractie deed het wel. Lousewies van der Laan legt uit waarom: "Balkenende II was het eerste rechtse kabinet waar D66 aan meedeed. Het was de volwassenwording van D66 als sociaalliberale partij. Ook als coalitiepartij ben je nog steeds controleur.

Uiteindelijk is de Tweede Kamer de baas. Er was veel kritiek op VVD-minister Verdonk, ook van ons. Deze had (VVD) Kamerlid Hirsi Ali uit Somalië haar paspoort afgenomen omdat ze had gelogen over haar naam. Later kon ze het terugkrijgen onder voorwaarde dat ze een excuusbrief zou schrijven zodat de minister, die midden in een lijsttrekkersstrijd zat, er ook "mee kon leven". Dat vonden wij onaanvaardbaar: in een rechtsstaat heb je recht op een paspoort of niet. De voorwaarde van een brief voor persoonlijk politiek gewin was voor onze fractie niet acceptabel. Het kabinet bleef achter Verdonk staan en toen hebben we het vertrouwen opgezegd".

Frans Weisglas

Voordat Frans Weisglas in de Tweede Kamer kwam was hij ambtenaar bij Buitenlandse Zaken geweest. Hij zou maar liefst 24 jaar lang parlements lid blijven. "Het belangrijkste is", zegt Weisglas, "dat je nooit vergeet dat je als volksvertegenwoordiger meer mensen vertegenwoordigt dan alleen de stemmers op je partij. Je moet bovendien zelf ook

politiek richting geven en je niet laten sturen door de 'mainstream' of de grootste lawaaimakers in de samenleving.

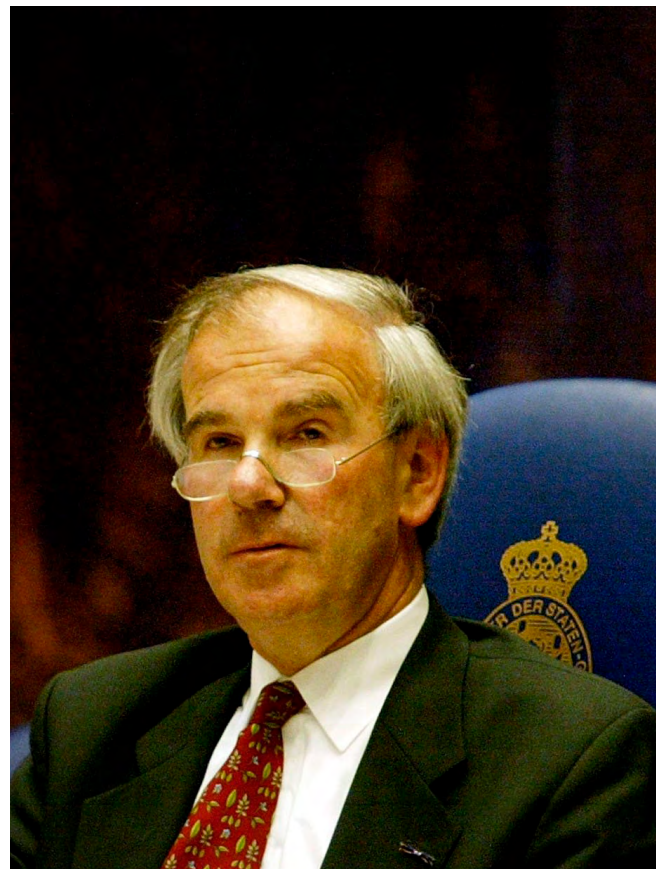
Het Kamerlidmaatschap is veeleisend. Je krijgt veel te verstouwen. Je moet intelligent zijn: steeds goed kunnen doorgronden waar het om gaat en je een oordeel vormen. Op hoofdlijnen moet je ook de onderwerpen van fractiege-noten snappen vanwege de collectieve standpuntbepaling. Het is je taak de inhoud te absorberen en duidelijk te verwoorden, maar niet in Jip en Janneke-taal natuurlijk. Als buitenlandwoordvoerder moet je ook snel kunnen reageren op gebeurtenissen. Het is belangrijk fysiek fit te blijven, goed te slapen, dus zorgen dat je geen burn-out krijgt. Maar ja, makkelijk gezegd...

Voor nieuwe VVD-Kamerleden was er het 'klasje van Joekes' (destijds onze senior fractiegenoot, 1982), waarin je de kneepjes van het vak kreeg uitgelegd. Kennis van het reglement van orde kon je als Kamerlid effectiever maken. Maar je leert vooral door de praktijk, je wordt steeds beter in debatten door ze voeren. Ik heb nooit zo geloofd in medi-atrainingen. Omgang met media, daar moet je gevoel voor hebben. Omdat je voor je kiezers zichtbaar moet zijn mag je best actief journalisten benaderen. Wij werden niet zoals tegenwoordig aan het handje genomen door voorlichters. Ik was soms wel irritant voor anderen en ik ben door schade en schande wijs geworden. Je moet heel goed weten wat je kwijt wilt en je niks in de mond laten leggen door journalisten. Selectief inspringen op de actualiteit is iets anders dan de waan van de dag volgen.

Bij het Eerste Kabinet Kok 1994-1998 (PvdA, VVD en D66) bleef onze politiek leider Bolkestein in de Kamer en dat vond ik goed: onze fractie koos voor een 'dualistische' opstelling, dus volgden we lang niet altijd de lijn van het kabinet. Zo had ik als BZ-woordvoerder veel kritiek op minister Van Mierlo, soms was ik ook in debatten best wel een ettertje.

Voor ik Kamervoorzitter werd was ik al plaatsvervangend voorzitter geweest. Tegen de wil van een deel van mijn fractie heb ik mij kandidaat gesteld tegen Annemarie Jorritsma. Een vrije verkiezing in de Kamer, dat was nieuw. Door die te winnen had ik ook een sterkere legitimiteit. Als Kamervoorzitter moet je niet te veel opvallen, niet de boventoon willen voeren, maar wel streng zijn en ook met

humor opereren. Interrupties moeten niet verder gaan dan een bondige ophelderende vraag. Dus geen lange betogen, onregelende interventies of herhalingen. Grote fracties mogen meer ruimte krijgen dan (hele) kleine. Je dient als voorzitter medeleden en ministers te beschermen als ze geschofferd worden. Dus niet te lankmoedig zijn. Nooit vergeten: de Tweede Kamer heeft een voorbeeldfunctie, ook voor kinderen. Gezond wantrouwen ten opzichte van de uitvoerende macht, prima, steeds alle relevante informatie opeisen, uitstekend. Maar niet burgers opstoken en het democratisch systeem onderuithalen waar je zelf deel van bent! Door de partijversnippering en verharding van omgangsvormen heeft de huidige voorzitter het zwaarder dan haar voorgangers. Ik zou eigenlijk best wel terug willen, maar dan naar de Kamer van twintig jaar geleden.

Asiel en migratie blijft een explosief thema in Europa

Joost van Iersel

1. Botsing tussen EU en nationale soevereiniteit en uitvoering

Over migratie en asiel spelen emoties hoog op: de aantrekkingskracht van Europa, (beweerde) absorptiecapaciteit van de landen en falende uitvoeringssystemen zowel als discriminatie en xenofobie, maar ook demografie en arbeidsmarkt.

Het vrij personenverkeer in de EU heeft een roerige geschiedenis. Op 14 juni 1985 wordt met het Verdrag van Schengen de aftrap op de kronkelige weg gegeven. Sindsdien zijn over vele jaren 24 lidstaten, met als laatste afgelopen december Kroatië, en vier niet-EU landen tot Schengen toegetroten. Nederland heeft laatstelijk (vooral nog) een veto gehandhaafd voor Bulgarije en Oostenrijk voor Roemenië. Ierland blijft buiten Schengen.

Het VK had ook een opt-out. Schengen regelt het interne personenverkeer, maar bevat ook bepalingen betreffende

migranten van buiten en een gemeenschappelijk visumbeleid. Centraal staat de spraakmakende Dublin regulation van 1986 die in essentie beoogt, dat migranten, die toegelaten worden tot één lidstaat – het land van binnenkomst –, in het vrij verkeer van de Unie worden opgenomen.

Een volgende belangrijke stap was de Europese Raad in Tampere, in 1999. Hier formuleerde de Raad prioriteiten voor de ontwikkeling van de interne en externe dimensies van het EU-migratiebeleid op basis van vier pijlers, waaronder een gemeenschappelijk Europees Asiel Systeem en het geleiden van migratiestromen. Door de jaren heen heeft het EHRM¹ in individuele zaken een jurisprudentie opgebouwd. Sinds het EVRM² via de Conclusies van Tampere in 1999 een relevante plaats verwerft in de EU, doet ook het Hof van Justitie in Luxemburg zich in asiel- en migratiezaken gelden.

Het EVRM vindt in het Verdrag van Lissabon zijn tegenpool in het Handvest van de Grondrechten van de Europese

¹ Europees Hof van de Rechten van de Mens van de Raad van Europa, Straatsburg

² Europees Verdrag van de Rechten van de Mens

Unie. De infrastructuur omvat voorts Frontex (beperkte bevoegdheden), het Common European Asylum System (minimumstandaarden) en het European Agency for Asylum voor advisering en coördinatie. Maar in de botsing van nationale soevereiniteit en de EU trekt de eerste steeds aan het langste eind. Over migratie en asiel spelen emoties hoog op: de aantrekkingskracht van Europa, (beweerde) absorptiecapaciteit van de landen en falende uitvoeringssystemen zowel als discriminatie en xenofobie, maar ook demografie en arbeidsmarkt. Al deze factoren spelen bij beleid en uitvoering door elkaar heen, wat het algemene beeld ernstig vertroebelt en vertrouwen tussen en in de lidstaten zelf voortdurend op de proef stelt. In 2016 stelt de Commissie-Juncker radicale hervormingen voor. In 2020 probeert von der Leyen het zonder succes nog eens met een New Pact of Asylum and Migration.

2. Opeenvolgende stadia van onrust

a. 2015: 1,3 miljoen vluchtelingen; Angela Merkel: *Wir schaffen das*

Vrij personenverkeer is één van de vier centrale vrijheden in Het Verdrag. De betekenis daarvan voor de Europese integratie is niet betwist. Maar vrijheid binnen de EU-grenzen vereist per definitie gemeenschappelijk extern beleid en die ontbreekt. In vervolg op een gestage stijging van asielzoekers trad de fragiliteit van het bouwwerk radicaal aan het licht in 2014 en vooral 2015 met een tsunami van 1,3 miljoen vluchtelingen, vooral afkomstig uit Afghanistan en Syrië. We herinneren ons allemaal de dramatische overtochten van de bootvluchtelingen, van wie er 24.000 zijn verdronken. Eenmaal aangeland, trok de onstuitbare karavaan langs meerdere routes naar het noorden.

Vooral Duitsland en het VK waren de eindbestemming. EU-regelingen bleken waardeloze stukjes papier. Er was niets voorzien voor een noodtoestand. Elk land ging voor zichzelf. De situatie verschilde van land tot land: geografisch, politieke acceptatie, kwaliteit van douaniers en van de politie, administratieve procedures en protocollen en (beweerd) absorptievermogen. De buitengrens van de Unie was nagenoeg onbeschermd, de opvang in Zuid-Europa – Griekenland en Italië – rammelde, een sterk argument om de Dublin-regel aan de kant te schuiven. Spontaan werden grensbewakingen ingevoerd en diep wantrouwen stond iedere effectieve coördinatie in de weg.

Het was overal vissen in troebel water. In Brussel spraken ministers met meel in hun mond, thuis moesten zij ofwel opboksen tegen hordes populisten of zij dreven het populisme zelf aan. We hebben daar in Nederland ook het nodige van meegekregen, maar wat te denken van Orbán en de Poolse regering! Met haar pathetische uitspraak van 25 augustus 2015 “Wir schaffen das” oogstte Angela Merkel lof en vooral ook kritiek. Duitsland ving (en vangt) ondertussen inderdaad de grootste stroom op. Voor het VK werd de vluchtelingenstroom daarentegen het belangrijkste symbool in de propaganda voor Brexit.

In 2016 hield de stroom tot 300.000 vluchtelingen aan, maar werden ook ingrijpende nationale maatregelen tot indamming versterkt. De meest effectieve EU-maatregel dateert van maart 2016: de overeenkomst met Turkije, waarbij Erdogan drie miljoen vluchtelingen voor zijn rekening nam tegen een EU-betaling van €6 miljard. Erdogan

rammelt regelmatig de ketenen, maar de overeenkomst is gestand gedaan. Nu komen er ook weer massa's Syrische vluchtelingen bij.

Emoties over migratie worden in veel lidstaten opportunistisch politiek verzilverd, resulterend in renationalisering en politieke coalities, die een EU-aanpak alleen maar in de weg zitten.

b. 2016 tot 2021: minder vluchtelingen, blijvende problemen

Emoties over migratie worden in veel landen politiek hoog opgespeeld. Een paar cijfers geven een indruk, over welke grootheden we praten. Op 1 januari 2021 telde de Unie 447 miljoen inwoners. Inclusief het VK, Zwitserland en Noorwegen beliep dit aantal 581 miljoen. Van de bevolking in de Unie bestond 23,7 miljoen uit non-EU citizens, d.i. 5,3%, terwijl 37,5 miljoen inwoners waren geboren buiten de EU, wat neerkomt op 8,4% van de bevolking. Het totale aantal zgn. allochtonen omvat natuurlijk een veel grotere groep, maar die beschikt inmiddels over nationale paspoorten en daar zijn geen concrete gegevens over. In 2021 omvatte de Europese arbeidsmarkt 8.84 miljoen non-EU citizens op een totaal van 189.7 miljoen personen in de leeftijd 20 tot 64, wat neerkomt op 4.7% van het totaal.

Werkgelegenheid onder non-EU citizens is ondertussen substantieel lager dan onder autochtonen. De sectoren, waarin men terecht komt, zijn heel herkenbaar: de schoonmaakbranche, zorg, bouw, industrie en transport en de voedselketen. Werkkrachten zijn hard nodig, maar van erkend vluchteling naar betaald werk is een heel moeizaam proces. In professionele beroepen zijn immigranten evident ondervertegenwoordigd met stijgende ongelijkheid als natuurlijk gevolg. Pikant is ook de notie, dat zonder netto immigratie de Europese bevolking in 2019 met meer dan een half miljoen inwoners zou zijn afgenomen.

In 2021 viel in de EU voor 520.000 gevallen een asielbesluit. Slechts in 39% van de gevallen viel de beslissing positief uit. Er werd toen aan rond 275.000 vluchtelingen enigerlei bescherming aangeboden. Mensensmokkelaars zijn rampzalig. Zij dwingen de goedwillenden wurgcontracten af en bieden alle ruimte voor oplichters en profiteurs. Hoeveel migranten belanden uiteindelijk in het illegale circuit? 80%, zoals het de Europese Rekenkamer denkt? Het is niet bekend. Maar van illegaal circuit naar criminaliteit is één stap. Ondertussen blijven er substantiële verschillen tussen landen in toelating en behandeling.

Ter Apel staat er notoir slecht op. De situatie op de Griekse eilanden is zeer omstreken. Qua herkomst kwam de meerderheid stevast uit Afghanistan en Syrië, aangevuld met het Midden-Oosten en Afrika. Sinds begin 2021 kwamen er ineens migranten via Belarus. Er ontstond een weaponisation of the refugee crisis, Rusland en Belarus dirigeerden duizenden migranten naar hermetisch gesloten Poolse hekken. De EU steunde de Poolse tegenactie. De situatie werd steeds chaotischer. Wie uiteindelijk de grens vast over te komen, landde hoofdzakelijk in Duitsland. Via overeenkomsten met derde landen en de luchtvaart werd deze toestroom geleidelijk aan ingedamd.

c. 2022: Oekraïne, ongekende vluchtelingenstroom

In 2022 is Oekraïne de klap op de vuurpijl. We zijn weer terug in de 2e wereldoorlog! Rusland haalt niet alleen nationale soevereiniteit onderuit, maar schendt even hard alle bestaand oorlogsrecht, wat resulteerde in een ongekende vluchtelingenstroom. Van de 44 miljoen Oekraïners vluchtten in 2022 bijna 8 miljoen naar het buitenland, en nog eens 8 miljoen binnenslands, in hoofdzaak vrouwen en jongeren. Daarnaast nog tienduizenden – honderduizenden? – Russen. Twee miljoen Oekraïners vluchtten naar Rusland – familiebanden, Russisch sprekenden, en gedwongen migratie -, meer dan 1,5 miljoen zijn opgenomen in Polen, 1 miljoen in Duitsland, een half miljoen in Tsjechië. Nederland telt 95.000 vluchtelingen, een aantal landen telt er tussen 50 en 100.000, Frankrijk en het VK vallen op met slechts rond 100.000 vluchtelingen, ook Hongarije neemt heel weinig op.

Voor de Oekraïners geldt de EU-richtlijn Tijdelijke Bescherming, die al stamt vanuit de Balkanoorlog. Zij is door directe impact van het Russische geweld pas afgelopen jaar zonder discussie voor het eerst van toepassing verklaard. De richtlijn voorziet in een automatische verblijfsvergunning tot één jaar, tot 3 jaar uit te breiden. Het drama van de Ter Apels van deze wereld blijft de Oekraïners dus voorsnag bespaard. Maar daarna!? Ondertussen hebben Oekraïners op grond van het EU-Oekraïne Associatieverdrag vrije toegang tot de Europese arbeidsmarkt, wat een enorm verschil maakt met alle anderen. De landen stellen per beroepsgroep vast, welke certificaten of diploma's vereist zijn. De grote meerderheid van de Oekraïners wil

naar huis terugkeren, zodra de kust vrij is. Helaas is over dat tijdstip nu geen zinnig woord te zeggen.

3. New Pact on Migration and Asylum? Voorlopig alleen onenigheid en onmin

De Commissie Juncker blaast in 2016 hoog van de toren met voorstellen voor een radicale hervorming van het Europese asiel- en migratiestelsel. Deze loopt op niets uit. Von der Leyen neemt in 2020 enig gas terug met haar New Pact on Migration and Asylum. Maar onderhandelingen over dit Pact komen niet van de grond. Vanaf het baanbrekende

Maar niéts van daadkracht, vertrouwen en solidariteit die het Pact vereist: forse versterking van de buitengrens en stevige mandatering van Frontex, faire lastenverdeling en spreiding, intensievere samenwerking van politie en justitie, terugkeerregelingen en relaties met landen van herkomst.

UN Vluchtelingenverdrag van 1951 is stelselmatig buiten dramatisch stijgende aantallen gerekend. En nu ondervinden we in Europa zelf aan den lijve, hoe gecompliceerd de processen van opvang, rechtsbedeling, begeleiding en inpassing in de maatschappij verlopen. In de EU wordt het gebrek aan politieke wil om gezamenlijk een strategie, beleid en uitvoering te ontwikkelen genadeloos bloot gelegd. Dit maakt effectief optreden een illusie. Aan de

buitengrens nemen oplopende spanningen en ongecontroleerde push backs toe; mensensmokkelaars profiteren van de gefragmenteerde aanpak. Emoties over migratie worden in veel lidstaten opportunistisch politiek verzilverd, resulterend in renationalisering en politieke coalities, die een EU-aanpak alleen maar in de weg zitten.

Het voorheen gastvrije Zweden gaat zijn EU-voorzitterschap in met een anti-immigratie gedreven coalitie naar het model van de regering-Meloni in Italië. Denemarken houdt met een streng beleid en een hoge lat zoveel mogelijk mensen buiten de deur. Recent verklaarde Oostenrijk doodleuk, dat alle EU-afspraken, waaronder over opvang in het land waar mensen aankomen (Dublin), niet meer werken en dood zijn. Polen en Hongarije houden de grens dicht. Ook Slovenië sloot de grens. Macron betoogde onlangs in Le Parisien, dat immigratie tot het Franse DNA behoort - hetgeen, net als in ander landen, juist is -. Luide kritiek was zijn deel. Ter Apel is een drama.

In België is het niet veel beter. In Zwitserland en Spanje worden immigranten met werk één jaar beschermd, deze periode kan worden verlengd. Spanje probeert het ook met investeringsprojecten in landen van herkomst. In Duitsland is er groeiende weerstand, maar het neemt relatief veel asielzoekers op. Berlijn heeft afgelopen november een nieuw Einwanderungsgesetz afgekondigd waarin veilige toegang van migranten wordt gekoppeld aan vervulling vacatures nú en nog veel meer in de toekomst. Dit tot dusver onbesproken thema van wisselwerking tussen asiel, migratie en arbeidsmarkt speelt overal in Europa.

4. Breekt Europese Raad de stagnatie? Tot dusver niet.

Ondanks veel wetgevend werk, tal van justitiële uitspraken in individuele zaken en permanente Europese deliberaties wordt implementatie in de lidstaten systematisch gedwarsboomd door nationale politiek en eigen belangen,

Mensensmokkelaars zijn rampzalig. Zij dwingen de goedwillenden wurgcontracten af en bieden alle ruimte voor oplichters en profiteurs. Hoeveel migranten belanden uiteindelijk in het illegale circuit? 80%, zoals het de Europese Rekenkamer denkt? Het is niet bekend. Maar van illegaal circuit naar criminaliteit is één stap.

wantrouwen, en migratie als politiek en populistisch thema. Elk land wil zelf bepalen, wie erin komt en wie niet. Ondertussen loopt illegale migratie weer flink op: over 2022 telde Frontex 330.000 illegale grensoverschrijdingen. Deze opwaartse trend zet door. Met niets doen en nationale dwarsliggerij wordt geen dam opgeworpen tegen mensensmokkel en illegale immigratie met ook kwalijke gevolgen voor allerlei criminaliteit en mogelijk terrorisme, inclusief cyber. Zonder gemeenschappelijke aanpak blijven ook problemen aan de binnengrenzen onoplosbaar en wordt polarisatie tussen en binnen de lidstaten veeleer in de hand gewerkt. Dat raakt aan meer dan alleen migratie.

Op 8 februari heeft de Europese Raad, die hier tot dusver dapper omheen liep, zich eindelijk(!) over het thema gebogen. Het besef, dat meer Europa onontkoombaar is, wordt gedeeld. Het wantrouwen maakt plaats voor onderlinge toenadering, aldus een gewoontegetrouw tevreden Mark Rutte. Dit lijkt een winstpunt. Maar concreet kwam men niet verder dan het (min of meer) voteren van €2,5 miljard voor betere infrastructuur aan een deel van de buitengrens, de zgn. Balkanroute. Maar niets van daadkracht, vertrouwen en solidariteit die het Pact vereist: forse versterking van de buitengrens en stevige mandatering van Frontex, faire lastenverdeling en spreiding, intensievere samenwerking van politie en justitie, terugkeerregelingen en relaties met landen van herkomst. De topzware agenda voor de ministers van Justitie blijft goed gevuld. De Europese Raad zal er nog een hele dobber aan hebben om op dit prioritaire gebied effectief richting te geven.

“Om de lokale democratie” Gemeentebesturen onder druk

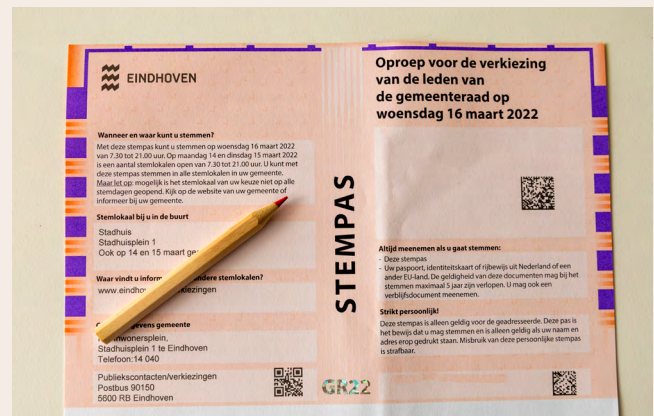

Cees Bremmer

Er wordt tegenwoordig landelijk nogal wat “afgeschreven en afgediscussieerd” over de staat van onze democratie en over onze nationale volksvertegenwoordiging, meer in het bijzonder over het niveau van de Tweede Kamer. Daarom kan het geen kwaad in dit blad voor oud-parlementariërs de focus ook eens te richten op het lokale niveau. Vier jaar geleden, na de gemeenteraadsverkiezingen van 2018, maakte het Montesquieu Instituut de balans op van de staat rond de lokale democratie (1).

Eén van de conclusies was toen dat de lokale democratie meer aandacht vraagt, maar ook meer zorg dan er in het verleden aan werd besteed. Die conclusie kan “letterlijk worden herhaald”. Dit valt te lezen in het voorwoord van de onlangs verschenen bundel beschouwingen “Om de lokale democratie”. Hierin wordt na 4 jaar opnieuw de stand van zaken rond de decentralisatie in relatie tot de lokale democratie door deskundige auteurs en scherpe waarnemers belicht. En de slotsom is, evenals vier jaar geleden: “Zwaar weer voor het lokaal bestuur”, aldus de redacteurs met een verwijzing naar de titel van de openingsbijdrage van Klaartje Peters.

In een puntige beschouwing stelt Peters o.a. dat een visie op de regionale bestuurslaag die in de loop van de jaren met het sterk toegenomen aantal bestuurlijke samenwerkingsverbanden is ontstaan, hard nodig is. Men

kan volgens haar gerust spreken van “wildgroei” op het bestuurlijk niveau van de regio”. Een ontwikkeling die zich in belangrijke mate door toedoen van de rijksoverheid kon manifesteren, zo stelt zij. De vervolgvraag na deze analyse is dan of die genoemde ontwikkeling richting een “vierde bestuurslaag” wenselijk is. En of dan veel taken in de regio daarom niet een niveau lager, bij gemeenten -vermoedelijke groter dan nu-, of een niveau hoger -bij de provincies- moeten worden ondergebracht. Of moet men een oplossing voor deze wildgroei eerder zoeken richting een eigen democratische legitimiteit voor deze gegroeide regionale bestuurslagen?

Naast sombere geluiden valt er in dit boekje ook “andere muziek te beluisteren”. Hans Vollaard voorziet zijn bijdrage van de prikkelende titel “Gaaf het wel zo slecht met de gemeenteraden? De lokale vertegenwoordigende democratie kent volgens hem ook meerdere positieve kanten. Het feit alleen al dat de lokale politieke partijen anno 2022 een derde van de raadszetels leveren, illustreert volgens hem het tegendeel van de stelling dat er vandaag geen belangstelling voor die lokale democratie zou zijn. Hij betoogt verder dat bij “al het gesomber” dat het minder of slechter gaat met de gemeenteraden en de plaatselijke democratie, men eigenlijk feitelijke ontwikkelingen door de tijd heen zou moeten kunnen wegen aan

de hand van dezelfde maatstaf. En dat is niet eenvoudig bij gebrek aan vergelijkingsmateriaal.

Vanuit deze insteek en mede op basis van Lokaal Kieseronderzoek (LKO) met collega-onderzoekers, waagt hij een poging om aan te geven of de afgelopen 40 jaar de betrokkenheid van inwoners is verbeterd of verslechterd. En dat levert een boeiende bijdrage op. Zo signaleert hij dat tussen 1982 en 2022 aanmerkelijk meer kiezers bij gemeenteraadsverkiezingen hun stem door lokaal politieke overwegingen lieten doen gelden. De lokale betrokkenheid is gegroeid. En hij noemt meer voorbeelden dat het eerder beter dan slechter gaat met de vertegenwoordigende democratie in gemeenteland.

Het moet gezegd: "Om de lokale democratie" is een goed leesbare en aantrekkelijke thematische bundel geworden met bijdragen van hoog niveau. De academische achtergrond van de schrijvers staat daar borg voor. Het voert te ver hier op alle bijdragen in te gaan. Wervende hoofdstuktitels zoals "Nederland burgemeestersland?", "Loopt het wethouders-bestuur ten einde?" of "De lege persstoeltjes in de raadszaal" illustreren de diversiteit aan gekozen invalshoeken.

In een slotwoord van de drie redacteuren luidt de conclusie, op basis van alle bijdragen en de gesignaleerde eenstemmigheid over veel bevindingen, dat een nieuwe doordenking van de lokale of regionale democratie en het Thorbeckiaanse model van gedecentraliseerd bestuur op zijn plaats is. Het pleidooi is daarbij om met kleine stappen te beginnen over zaken waarover iedereen het wel ongeveer eens is, zoals burgerparticipatie of ondersteuning van het gemeenteraadswerk of versterking van lokale en regionale media. Een pragmatische aanpak dus, omdat debatten over structurele ingrepen de onhebbelijkheid hebben zowel lang te duren als zelden te worden afgerond.

(1). Een goede radstand van de lokale democratie na de gemeenteraadsverkiezingen van 2018. A.W. Heringa en J. Schinkelshoek (red.). Montesquieu Reeks.nr.11. Den Haag 20018.

(2) Om de lokale democratie. Gemeentebesturen onder druk.

Gemeentebesturen onder druk

Redactie: Aalt Willem Heringa, Jan Schinkelshoek en Gerrit Voerman

ISBN Boek: 978-94-6212-739-5, 1e druk

ISBN E-Book: 978-94-0011-203-2, 1e druk

Jaar van uitgave: 2022

A large portrait of Peter Glas, a man with white hair and red-rimmed glasses, wearing a blue suit and a red patterned tie. The background is a blurred outdoor scene.

Interview met de Deltacommissaris Peter Glas

Monique de Vries

Peter Glas

Mr. drs. P.C.G. Glas studeerde Biologie en Nederlands Recht in Leiden. Van 1983-1989 werkte hij als onderzoeker bij het Waterloopkundig Laboratorium (WLK/Delft Hydraulics). Na een paar jaar als senior beleidsambtenaar bij VROM keerde hij terug naar WL/Delft Hydraulics (nu Deltares), eerst als regiomanager Centraal en Oost-Europa en later in lijnfuncties. Per 1 maart 2003 werd hij watergraaf van waterschap De Dommel. In de periode van 2004-2015 was hij lid van het bestuur van de Unie van Waterschappen, waarvan de laatste vijf jaar als landelijk voorzitter. Van 2013 tot 2022 was hij internationaal voorzitter van het OECD Water Governance Initiative. Op 1 januari 2019 werd hij benoemd als deltagcommissaris.

Vanaf de 16de verdieping van de Zürichstoren in Den Haag heeft Peter Glas, de huidige deltagcommissaris, een schitterend uitzicht op de stad en de zee. Vanaf deze hoogte zie je zelfs de windmolens die zich normaal aan het oog onttrekken. We hebben elkaar al een tijd niet gesproken nadat we vele jaren collega's zijn geweest als dijkgraaf en bestuurslid in de Unie van Waterschappen. Met de koffie op tafel open ik ons gesprek met de eerste vraag.

Hoe zal Nederland er in 2050 uitzien ervan uitgaande dat de plannen zoals die in de verschillende nota's zijn voorgesteld ook zijn uitgevoerd. En welke rol speelt water en het deltagprogramma daarbij?

Peter Glas geeft een toelichting op het Deltagprogramma dat vanaf 2010 effectief is. Elk jaar wordt een programma naar de Tweede Kamer gestuurd als onderdeel van de begroting van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat met een uitvoeringsagenda opgehaald bij alle gemeentes, provincies, waterschappen, Rijkswaterstaat en andere departementen. In die uitvoering zit het hoogwaterbeschermingsprogramma voor 3500 kilometer dijken ofwel primaire waterkeringen. Daarvan zal 1500 kilometer in de loop van nu tot 2050 onderhanden moeten worden genomen- versterkt, verhoogd of zelfs teruggelegd. Dat gaan we zien in het landschap. Tot die tijd heeft de regering aangegeven dat **water en bodem sturend** zullen zijn in de ruimtelijke ordening. Het staat zelfs al in het coalitieakkoord!

Dus woonwijken, bedrijventerreinen, onze infrastructuur zullen er anders bijliggen over zo'n 30 jaar. Als we dat niet doen en dat is berekend, dan zal dat leiden tot tientallen miljarden tot zelfs honderdzeventig miljard euro (afhankelijk van het klimaatsscenario) aan schade per jaar.

We keren nog even terug naar het begin van deze eeuw toen naar aanleiding van de hoogwaters op de rivieren in 1993 en 1995 en de zware regenval in september 1998 het programma "Ruimte voor rivier" ontstond en de trits "vasthouden, bergen en dan pas afvoeren". We wisten dus ook toen al dat we aan de vooravond stonden van een enorme wateropgave.

Maar Peter geeft aan dat het gevoel van urgentie is toegenomen: "Op een wrange manier helpt dan natuurlijk dat er vier keer een gortdroge zomer was in de afgelopen vijf jaar, met zichtbare effecten voor de natuur, waar de boeren echt last van hebben en waarover de drinkwatersector aan de alarmbel trekt. Aan de andere kant van het spectrum hebben we in 2021 de overstromingen in Limburg gehad met net over de grens meer dan 200 doden, verdrongen, sommigen nooit meer teruggevonden en miljarden euro's schade als je België, Nederland en Duitsland samenneemt". Veertig miljard hebben de verzekeraars uitgerekend. Het huidige kabinet maakt er nu ook echt werk van. Daarvoor zijn nu ook voorzieningen ten laste van het Deltafonds met een doorlooptijd van 14 jaar met elk jaar een toevoeging van zo'n anderhalf miljard. Dan spreek je over twintig miljard euro en dat biedt houvast voor Rijkswaterstaat, de decentrale overheden maar ook voor het bedrijfsleven."

Er zijn in het Deltaprogramma drie hoofdthema's: waterveiligheid, zoet water beschikbaarheid en ruimtelijke adaptatie. Over het belang van waterveiligheid is eigenlijk geen discussie maar welke van de twee andere thema's is het meest urgent?

"De samenhang is dusdanig dat je daar niet tussen moet kiezen. De zoetwaterbeschikbaarheid en de ruimtelijke adaptatie/klimaatadaptatie met name in de bebouwde omgeving hangen enorm met elkaar samen: een oplossing voor het ene is ook vaak een oplossing voor het andere probleem. Beide maken deel uit van het Deltaprogramma maar beide maken nog geen onderdeel uit van de structurele financiering. Waterveiligheid wordt gezamenlijk gefinancierd door het Rijk en de waterschappen. Voor de andere twee thema's betreft het zogenaamde impulsregelingen, regelingen die een verandering op gang willen brengen. Het geld wat daarvoor in het deltafonds zit wordt opgeteld bij budgetten van mede-overheden. De uitvoering is een gezamenlijk project en de regio is daarmee ook de belangrijkste stakeholder. Alle gemeenten hebben vanaf 2017 stresstesten gedaan voor wat betreft de risico's voor overstroming, wateroverlast, hitte en droogte. Dat heeft geleid tot kaarten met daarop de risico's. Na een dialoog met de burgers en het bedrijfsleven over deze risico's en wat men acceptabel vindt komen er maatregelen waarbij die impulsregelingen behulpzaam zijn. Ik zou wensen dat het Rijk ook structureel blijft bijdragen, aandeelhouder blijft, voor alle drie de onderdelen. Voor de waterveiligheid is dat geborgd voor de duur van het Deltafonds tot 2036. Ik vertrouw erop dat er ook voor de andere twee onderdelen structureel geld beschikbaar blijft."

Welk van die drie thema's is het ingewikkelds in de uitvoering qua techniek, samenhang met andere thema's of politiek draagvlak?

"Dat betreft het lokale schaalniveau, de ruimtelijke inbreiding in de bestaande omgeving. We weten dat zo'n 60% van de grond/bebouwing in private handen is en dat de overheid zelden de dominante positie heeft. Je zult dus altijd een soort publiek/private aanpak moeten zien te vinden. Als we het hebben over de woningbouw opgave dan zijn "as we speak" de mensen op de departementen van Minister de Jonge en Minister Harbers bezig om dat concreet te maken. Water en bodem sturend wordt vertaald in een maatlat. Zuid- Holland heeft bij voorbeeld een convenant gesloten met corporaties, adviesbureaus, Bouwend Nederland en overheden omtrent een normatief kader voor klimaatbestendig bouwen met bijvoorbeeld zoveel mm regen in zoveel uur opvangen in je eigen polder of wijk. Ik mag hopen dat al die nieuwe woonwijken allemaal gebruik gaan maken van die maatlat, dat in al die wijken de kwetsbaarheid voor extreme regenval, hitte en droogte in het stedenbouwkundig en bouwkundig concept worden meegenomen. Ik heb onlangs nog een schop gekregen van de gemeente Goeree Overflakkee met als opdruk "Iedere schop in de grond is klimaatbestendig" En zo is het!"

Waar staan we in 2030?

"We hebben dan echt wel meer inzicht in de stijging van de zeespiegel. Samen met de minister van I en W hebben we een kennisprogramma opgezet voor de herijking van de deltabeslissingen: bv handhaven we onze kustlijn -dat doen we nu door middel van suppletie(zacht) of met stenen en beton(hard). We kijken dan naar de kennisbasis, zijn de cijfers /ontwikkelingen nog zoals ze waren 6 jaar geleden, hoe heeft de samenleving zich ontwikkeld, etc. We maken nu een tussenbalans op om na te denken en eerste berekeningen te doen over wat een stijging van 1 meter of 2 meter of nog meer gaat betekenen. Wat zouden bv de gevolgen zijn voor de huidige kustlijn voor een open Rijn- Maasmond en voor de Maeslantkering, wat zou een sluizencomplex betekenen dat dan veel groter dan IJmuiden is. Dat zou een heel andere oplossing zijn waarmee je de zee met een gesloten kering buiten houdt. Ook voor de afvoer van de grote rivieren hebben zowel een open als gesloten monding grote gevolgen. De rivieren moeten steeds verder worden opgevoerd met de noodzaak tot enorme pompcapaciteit.

Een andere variant is de kustlijn voorwaarts met eilanden voor de kust of kustuitbreiding aan het vasteland. Richting 2030 moeten wij ons op een aantal van die meer principiële keuzes gaan voorbereiden: de vervanging van de Maeslantkering en de Oosterscheldekering of nemen we een andere afslag wat die ook moge zijn: voorwaarts, meebewegen, nog hoger bouwen. Ik zou het wenselijk vinden dat wij daar voor 2030 het debat met de samenleving over voeren en dat moeten wij nu onderbouwen."

Op mijn vraag wat de samenhang is met de afvoer van de grote rivieren antwoordt Peter Glas dat de zeespiegels-tijging grote gevolgen heeft voor de verzilting. Dat wordt nu verdund met veel zoet rivierwater, maar dat is soms schaars. Als voorbeeld geeft hij het unanieme besluit van het Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard om geen peilbesluiten (verlaging van het peil in de polder) meer te nemen. Na wat we eeuwen hebben gedaan namelijk het peil steeds aanpassen aan het zakkende land, dreigt het zoute grondwater nu door de bodem van poldersloten te breken en dan krijg je het zoute water niet meer weg. Nu is de druk van het zoete water nog net groot genoeg om dat tegen te houden.

Zouden wij nu de Deltawerken uitvoeren zoals wij ze toen hebben uitgevoerd.

Zijn antwoord is nee. Ze zijn uitgevoerd met de kennis van toen, de urgentie van toen en de spirit van toen- dit nooit meer, we gaan het gevecht aan en dat winnen we- en dat is in hoge mate ook gelukt, niet zonder gevolgen want we hebben natuurlijk enorm aan veiligheid gewonnen, maar iedereen kent ook de worsteling met de waterkwaliteit en de ecologie.

Deltaprogramma

De overheid beschermt Nederland, nu en in de toekomst, tegen overstromingen en zorgt voor voldoende zoetwater. Daarnaast werkt de overheid aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land. In het nationaal Deltaprogramma staat hoe de overheid dat doet. Het Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en verschillende maatschappelijke organisaties werken samen aan het Deltaprogramma, onder leiding van de deltacommissaris. De deltacommissaris is de onafhankelijke regeringscommissaris voor het Deltaprogramma. De deltacommissaris stuurt op samenhang en voortgang van het Deltaprogramma en op draagvlak bij alle betrokken bestuurslagen voor maatregelen en het programma als geheel. Hij richt zich daarbij niet alleen tot het Rijk, maar tot alle betrokken partijen. De deltacommissaris voert daartoe regelmatig overleg met betrokken bestuursorganen en kan deze organen indien nodig voorstellen hun bevoegdheden in te zetten als de voortgang van het Deltaprogramma dreigt te stagneren.

Onze “instrumentenkoffer” wordt steeds groter. De Deltawerken waren echt een strijd tegen het water. Maar de aanpak met staal en beton is inmiddels uitgebreid met ‘bouwen met de natuur’, zoals de suppletie van zand bij de Zandmotor bij Ter Heijde, Ruimte voor de Rivier, en rechtgetrokken beken weer laten kronkelen.

Al tijdens de uitvoering van het Deltaprogramma na de afsluiting van Hollands Diep, Haringvliet en de Grevelingen kwam er een tegenbeweging op gang die heeft geleid tot de keuze voor afsluitbare kering. Maar het ontwerp van de Oosterscheldekering was voor 200 jaar uitgaande van een zeespiegelstijging van niet meer dan 40 cm zeespiegelstijging. Als we nu iets ontwerpen en dat doen we ook al, moeten we dat doen met het oog op eventuele aanpassingen in de toekomst. Bij het ontwerp van de sluisen in IJmuiden is in het fundament al rekening gehouden met een uitbreiding in de toekomst. Idem voor de Afsluitdijk. Maar we zullen nu meer dan toen gebruik maken van de krachten van de natuur om de veiligheid te bieden die we nodig hebben en tegelijkertijd met respect voor landschap en cultuurhistorie. Dat is de adaptieve en toekomstgerichte manier waarop we nu werken. En ondertussen mogen we trots zijn op die Deltawerken.

Verschenen boeken

Code rood, Het verhaal achter het coronabeleid

Schrijvers: Thijs Broer en Peter Kee
Verschenen

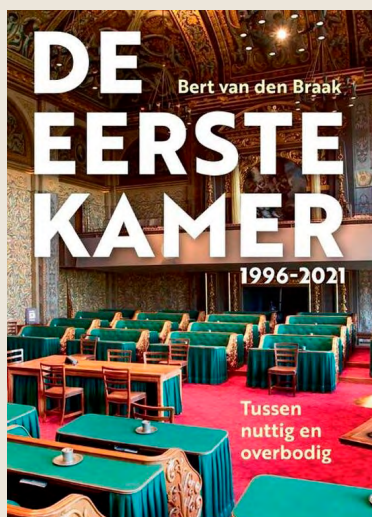
Vanaf het moment dat het coronavirus in Nederland om zich heen greep volgden politiek journalisten Thijs Broer en Peter Kee de politieke hoofdrolspelers in de coronacrisis op de voet. In talloze interviews en achtergrondgesprekken op en rond het Binnenhof voelden zij toonaangevende politici, topambtenaren, spindoctors, virologen en zorgbestuurders aan de tand, om te reconstrueren hoe het coronabeleid in de achterkamers van de macht tot stand kwam. Hoe gingen de politiek leiders om met de vele dilemma's waarmee ze werden geconfronteerd, tijdens de grootste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog? Hoe werden cruciale beslissingen in de bestrijding van het virus genomen? En welke rol speelde corona in de neergang van het CDA, de implosie van Forum voor Democratie en de wederopstanding van Mark Rutte?

De Eerste Kamer 1996-2021; tussen nuttig en overbodig

Schrijver: Bert van der Braak
Verschenen

In dit boek analyseert Bert van der Braak, die in 1998 een standaardwerk publiceerde over de Eerste Kamer in de periode 1815-1995, hoe de Senaat heeft gefunctioneerd in de daaropvolgende decennia. Is de Senaat in staat om zijn rol als controleur van de regering en bewaker van de wetgevingskwaliteit waar te maken? Op welke gronden worden wetsvoorstellen tegengehouden, welke rol spelen toezeggingen, en in hoeverre is het oordeel politiek onderbouwd? Ook discussies over nut en noodzaak komen aan de orde.

Een wolkenkrabber op de savanne

Schrijver: Koert Lindijer
Verschijnt: 16 februari 2023

Als Afrika-correspondent doet Lindijer verslag vanuit de loopgraven met Eritrese rebellen en van de genocide in Rwanda. Hij vertelt over zijn vriendschap met de Maasai, over het leven van alledag en over de wijze waarop eeuwenoude tradities het stedelijke leven blijven bepalen. Hij beziet een continent dat schommelt tussen de hoopvolle protesten van assertieve jongeren en het democratisch bedrog van hun leiders, tussen grootse economische plannen en de komst van dubieuze westerse Ngo's. Een wolkenkrabber op de savanne is een kleurrijk, invoelend en onverbloemd portret van een regio die zich met vallen en opstaan aan de westerse dominantie ontworstelt, zelfbewust en autonoom wordt – en een plek opeist op het wereldtoneel.

De democratie crasht. Politieke onmacht in het digitale tijdperk

Schrijver: Kees Verhoeven
Verschenen

De overheid verliest haar grip op digitalisering en intussen verkeert de democratie in een crisis: een gevaarlijke wisselwerking. Oud-Kamerlid Kees Verhoeven laat zien hoe we het tij kunnen keren.

De geopolitieke tragedie

Schrijver: Robert D. Kaplan
Verschijnt: 16 februari 2023

In 'De geopolitieke tragedie' verkent Kaplan centrale thema's uit de internationale politiek – orde, wanorde, rebellie, ambitie, geweld en macht – door de lens van de tragedie. Aan de hand van het werk van de oude Grieken, Shakespeare, Duitse filosofen en moderne tragedieschrijvers als Arthur Miller toont hij hoe de menselijke drama's, conflicten en dilemma's die zij uitdiepten, weerklinken in de internationale politiek.

Wees sterk. Wees vriendelijk; Vier vrouwelijke politici van onze tijd: speeches en frames

Schrijver: Hans de Bruijn
Verschenen

Van politieke leiders verwachten we niet alleen dat ze een juist besluit kunnen nemen, maar ook dat zij ons inspireren – door hun publieke optredens, door hun politieke redevoeringen, en door de culturele waarden die ze vertolken. In Wees sterk. Wees vriendelijk bespreekt Hans de Bruijn de grote toespraken van vier krachtige vrouwen van onze tijd: twee progressieve en twee conservatieve politici. Hij laat zien op welke wijze Kaja Kallas, Alexandria Ocasio-Cortez, Angela Merkel en Jacinda Ardern erin slagen hart en hoofd van hun toehoorders te overtuigen.

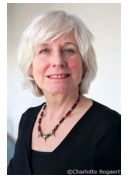
Gewoon gezond verstand Met de menselijke maat voorop

Schrijfster: Caroline van der Plas
Verschenen: 23 januari 2023

Van der Plas vertelt hoe ze als nieuw Kamerlid geconfronteerd wordt met de Haagse cultuur en wandelgangen en beschrijft hoe zij van de ene verbazing in de andere valt. Via 'functie elders', het formatiedebacle, de toeslagenaffaire, het Groningergas en het corona- en stikstofdebat laat Van der Plas zien hoe de menselijke maat uit de politiek verdwenen is. Als luis in de pels verwoordt Van der Plas scherp wat zich in Den Haag afspeelt. Tegelijkertijd zoekt ze naar oplossingen, opdat de politiek weer betrouwbaar, integer en rechtvaardig wordt.

PPR

Margo Andriessen

De actualiteit van de PPR

Vierentwintig wetenschappers hebben zich verdiept in de geschiedenis van de PPR. Weet u het nog? De Politieke Partij Radicalen werd in 1968 opgericht door afsplitsers van de KVP en ARP en was in 1989 grondlegger van Groen Links, samen met de Communistische Partij Nederland, de Pacifistisch Socialistische Partij en de Evangelische Volkspartij. Tot verrassing van de schrijvers bleek de PPR heel moderne idealen te hebben: milieu, vrede en veiligheid, welvaartsverdeling en participatie

Milieu

Het rapport van de Club van Rome uit 1972 leidde bij de PPR meteen tot een voorstel: laten we inzetten op een mentaliteitsverandering. In het eigen rapport Barsten in de Groei stelde de partij dat de overheid een energiebewuste levensstijl moet stimuleren. Op scholen behoort milieuonderwijs te worden gegeven. Milieuvervuiling door productie en consumptie dienden te worden belast, lucht-, water- en bodemvervuiling te worden aangepakt. Minder auto's en vliegtuigen, meer OV en fietsen. De bio-industrie moet plaats maken voor biologische, kleinschalige landbouw met een kleinere veestapel. De consument kon beter vegetariër worden.

Partijleden voerden actie tegen spuitbussen, die de ozonlaag aantastten en demonstreerden bij de kerncentrale

in Borssele, die moest sluiten. Groningse leden hielden een voettocht naar Den Haag om te protesteren tegen proefboringen voor de opslag van radioactief afval in hun zoutkoepels. In plaats daarvan kon beter worden ingezet op zonne- en windenergie.

Welvaartsverdeling

Ontwikkelingssamenwerking was een cruciaal thema. Veel leden waren actief bij de Wereldwinkels. Aandacht ging ook uit naar de economische ongelijkheid in eigen land. De 'kapitalistische samenleving' werd als belangrijke veroorzaker gezien van de problemen van mens en milieu. De radicalen verzetten zich tegen sluipwegen in het belastingstelsel en zagen als oplossing een basisinkomen voor iedereen, gekoppeld aan sociale dienstplicht. Naast meer winstbelasting, vermogensbelasting en erfbelasting zouden de mensen een minder luxueus leven moeten accepteren.

Participatie

Gewone mensen moesten meer te zeggen krijgen. De macht van grote bedrijven was een zorgpunt. Het kapitalistische bedrijfsleven maakte arbeiders tot robots en burgers tot materialistische consumenten. Het werd tijd voor Arbeiderszelfbestuur. Partijleider Bas de Gaay Fortman

werkte daarom mee in de ENKA-fabriek, die door de arbeiders was bezet. In Keerpunt 1972, het gezamenlijke verkiezingsprogramma van de PPR, D66 en PvdA, werden bedrijfsfusies verboden. In het daaropvolgende kabinet Den Uyl kwam er door deelname van de PPR een betere wet op Ondernemingsraden.

Vrede & veiligheid

In deze tijd moeilijk voorstelbaar, maar tijdens de Koude Oorlog stemden PPR-leden voor een motie om de NAVO te verlaten. De partij werkte samen met populaire vredesorganisaties als het IKV en Pax Christi. Daarbij speelde de opkomende angst voor een atoomoorlog een belangrijke rol. Nederland moest voorop gaan lopen in een 'mondiaal verantwoord veiligheidsbeleid'. Met onze open economie en traditie in het bevorderen van de internationale rechtsorde zou een rol als gidsland Nederland prima passen. We konden het goede voorbeeld geven door te stoppen met de bewapeningswedloop. Door verlaging van het defensiebudget zou geld vrijkomen voor onderwijs en welzijn.

De actualiteit

Hoogleraar Wim van Meurs komt tot de conclusie dat het denkwerk van de PPR verrassend fris was en actueler dan ooit. Klimaat, welzijnseconomie en indirecte representatie zijn nog steeds belangrijke thema's. Idealen, die nog lang geen werkelijkheid zijn. Zal de samenwerking tussen Groen Links en de PvdA die idealen dichterbij brengen? Klimaat staat niet als zorgpunt bekend bij de PvdA. Het blijft immers moeilijk om groen te doen, als je rood staat. En wat gebeurt er als er ook geregeerd gaat worden? Daar heeft de PPR ervaring mee. Aanvankelijk waren de uit christelijke hoek ontvluchte radicalen heel close met de PvdA. In 1972 presenteerden ze met de PvdA en D66 een verkiezingsprogramma, Keerpunt 1972. In vervolg daarop nam de PPR met PvdA en D66 deel aan het kabinet Den Uyl (1973-1977). Dat deed de PPR geen goed. Er volgde een verkiezingsnederlaag. Hierna richtten de leden zich tot de PSP en CPN, waarmee ze buitenparlementaire acties voerden. Samenwerking met de PvdA werd opgezegd, omdat die teveel als machtspartij werd beschouwd. Kabouter Roel van Duijn werd voor de PPR wethouder in Amsterdam. Een aantal vooraanstaande partijleden stapte over naar de PvdA. Zo ontstond Groen Links. Zal het deze keer anders gaan?

*Christophe van den Belt, Hans Krabbendam,
Wim van Meurs,
Marieke Oprel (redactie)
De Politieke Partij
Radikalen
1968-1990
Macht uit het Zadel
Uitgeverij Boom*

Oud-partijleider Bas de Gaay Fortman, die meeging naar Groen Links, begrijpt wel dat oud-partijvoorzitter Erik Jurgens overstapte naar de PvdA. 'Hij was echt niet de enige. Sommige mensen zijn nu eenmaal gemaakt om te besturen. De keuze van de PPR om, na het kabinet De Uyl, een getuigenispartij te worden was voor velen een onbewandelbare weg.' Zelf bleef hij senator voor de PPR, maar was blij met de totstandkoming van Groen Links. 'Een nieuwe partij met die naam, dat was een magistrale oplossing.' De manier waarop Groen Links en de PvdA het nu aanpakken kan zijn goedkeuring niet wegdragen. 'Voor je het weet, word je elkaars concurrent. Ze moeten komen met een nieuw verhaal en nieuwe mensen, die ook nieuwe kiezers aanspreken. Een Groen Progressieve Partij, die kiezers massaal meekrijgt voor politieke vernieuwing, na 50 jaar hoop ik het weer mee te maken.'

Erik Jurgens, die na zijn vertrek uit de PPR senator werd voor de PvdA, vertelt dat hij niet mee wilde naar Groen Links vanwege zijn afkeer van de CPN. Achteraf viel dat reuze mee. 'Ze hebben onder leiding van Ria Beckers de goede keus gemaakt. De PSP en CPN kregen geen invloed, Groen Links werd gewoon een nieuwe PPR.'

De huidige samenwerking tussen PvdA en GL kan zijn goedkeuring wegdragen. 'Het moet voorzichtig, stap voor stap, met behoud van de eigen identiteit. De achterbannen verschillen, de PvdA is een club van 'kleine lui', Groen Linkers hebben geld. Maar die kiezers moeten juist samenkomen! Om het op te nemen tegen al die ultrarechtse lui van tegenwoordig.' Gaat Groen Links met de PvdA ooit meeregeren, ondanks de ervaring van de PPR in het kabinet Den Uyl? 'Jazeker, daarvoor wordt het hoog tijd.'

IN MEMORIAM

Adri Duivesteijn

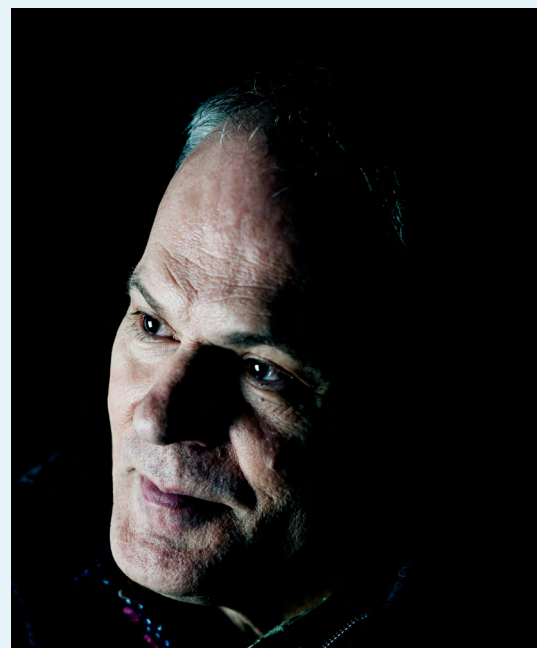
1950-2023

Op 17 maart jl. overleed Adri Duivesteijn, bevoegen volksvertegenwoordiger en krachtig bestuurder. De beste minister van wonen die we nooit hebben gehad. Opkomen voor zeggenschap van huurders, bewonersparticipatie, sociale woningbouw en de 'zelfkracht' van mensen bij het bouwen van eigen woningen, ook van mensen met een kleine portemonnee: dat waren rode draden in Duivesteijn's indrukwekkende carrière.

Hij was volksvertegenwoordiger in de gemeenteraad van Den Haag (1975-1980), in de Tweede Kamer (1994-2006) en in de Eerste Kamer (2013-2015). Bestuurder was hij als wethouder in Den Haag (1980-1989), eerste directeur van het Nederlands Architectuurinstituut (NAi – 1989-1994) en wethouder in Almere (2006-2013). In beide hoedanigheden liet hij duidelijk zijn sporen na.

Met de ervaring als activist tegen plannen voor kaalslag in de Haagse Schilderswijk, de volkswijk waar hij was opgegroeid, zette Duivesteijn op 25-jarige leeftijd de stap naar de politiek. Hij werd raadslid voor de PvdA en vijf jaar later wethouder. Stadsvernieuwing was zijn doel, maar dan wel 'kulturele' stadsvernieuwing. Dat was voor hem meer dan de bestrijding van krotten en verpaupering. Betere onderwijs- en welzijnsvoorzieningen, een levendige buurtcultuur en openbare ruimtes van kwaliteit behoorden daar evenzeer toe. Die visie drong ook door in de bouw van het nieuwe stadhuis met bibliotheek aan het Spui, midden in de stad en met een Atrium waarin de Haagse burgers elkaar kunnen ontmoeten. Dat was niet zonder slag of stoot gegaan. De keuze van de architect en de financiële haalbaarheid hadden tot grote politieke spanningen in het Haags college geleid tussen Duivesteijn en de wethouder van financiën (ook PvdA). Het resultaat was dat Duivesteijns voorkeur voor het ontwerp van de Amerikaanse architect Richard Meier werd overgenomen, maar ten koste van het wethouderschap van beide kemphanen.

Wie de boeiende biografie van Duivesteijn Vanzelfsprekend maar niet normaal (2019) door Winfred en Annelies Haase

leest, komt veel meer voorbeelden tegen van het strijdlustige karakter van Duivesteijn, dat naast grote waardering soms ook tegenstand oproept. In het boek wemelt het van kwalificaties die beide aspecten benadrukken: hij kon 'complimenteus' zijn of 'scherp afkeurend', 'charmant' of 'confronterend'.

Door die strijdlust kreeg Duivesteijn kreeg als bestuurder veel voor elkaar. Niet voor niets werd hij in 2014 tot Haags ereburger benoemd. Als NAI-directeur realiseerde hij de nieuwe Rotterdamse behuizing ontworpen door architect Jo Coenen. Als wethouder van Almere lukte het hem om in de wijk Oosterwold 'particulier opdrachtgeverschap' mogelijk te maken. Gewone burgers mogen zelf hun huis naar eigen inzicht laten bouwen. Ruimte voor het onverwachte en voor creativiteit. De visionaire stad New Babylon van kunstenaar Constant Nieuwenhuis, bron van inspiratie voor Duivesteijn, klonk door in het plan. Natuurlijk: niet alles lukte. Zo kwam het zwembad ontworpen door de Japanse architect Isozaki voor de Schilderswijk er niet.

Ook als volksvertegenwoordiger stuitte hij op grenzen. Zijn biografen noemen zijn rol als parlementariër die van

een 'gekooide tijger'. Ik heb Adri Duivesteijn vanaf 2001 goed leren kennen toen hij lid was van de Tweede Kamer en ik partijvoorzitter. Als hij al een gekooide tijger zou zijn geweest, was hij wel een creatieve, humorvolle en aardige tijger. Niet vergeten moet worden dat Duivesteijn Kamerlid was ten tijde van de groeiende dominantie van het neoliberalisme en van coalitieregeringen, waarin de PvdA met de VVD samenwerkte. Ik begreep zijn streven om het sociaaldemocratisch gedachtegoed hoog te houden heel goed. Hij verzette zich tegen steeds toenemend marktdenken in de volkshuisvesting en botste daarbij geregeld met Paarse bewindspersonen. En in zijn korte periode in de Eerste Kamer zette hij de verhoudingen met het 'eigen' kabinet op scherp bij de kwesties van de vrije artsenkeuze en de verhuurdersheffing. De eerste ging niet door. De tweede uiteindelijk wel, met zijn steun, maar niet dan nadat hij een vervroegde evaluatie van de wet en de verankering van de woningcoöperatie (niet te verwarren met woningcorporatie) in de wet had binnengehaald.

In 2015 verliet hij de politiek. Zijn ongeneeslijke ziekte begon steeds zwaarder te drukken. Hij bleef de politiek echter tot op het laatst volgen en via twitter van kritisch commentaar voorzien. Hij koesterde zijn uitgebreide familie en zijn vrienden en adoorde zijn Liesbeth en (klein)kinderen, die voor hem zo'n grote steun zijn geweest. Zijn geest was tot op het laatst sprankelend en inspirerend; zijn lijf gaf het op. Hij werd 72 jaar.

Ruud Koole
(lid van de Eerste Kamer voor de PvdA)

Overleden

Pieter ter Veer

Peter Ester

Constant van Waterschoot

Marten Burkens

Ria Jaarsma

Redactie

J.M. (Monique) de Vries	monique@devries.to	070-3520749
C. (Cees) Bremmer	c.bremmer@planet.nl	071-5613125
G.J.W. (Gerritjan) van Oven	vanoven@casema.nl	06-54853189
		071-8890451
		06-25590716
J.P. (Joost) van Iersel	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165
		06-20597487
B.R.A. (Bob) van den Bos	bravandenbos@planet.nl	06-20978171
Paul van der Kraan, eindredacteur	p.vdkraan@tweedekamer.nl	070-3183183
		06-31634125

Gastredacteuren: *Ruud Koole en Margo Andriessen*

Commissie rechtspositie

G.B. (Ad) Nijhuis, voorzitter	postvoorgb@gmail.com	0523-677366
P.J. (Pieter Jan) Biesheuvel	pj.biesheuvel@12move.nl	070-3455975
F. (Francisca) Ravestein	franciscaravestein@gmail.com	06-29359059
J. (Hannie) Stuurman	hannie.stuurman@upcmail.nl	0187-841338

Bestuur

J.G.C. (Jan Kees) Wiebenga, voorzitter	jwiebenga@hotmail.com	023-5246141
J.P. (Joost) van Iersel, vicevoorzitter	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165
		06-20597487
A. (Arie) de Jong, secretaris	ariedejong@hetnet.nl	071-5212318
		06-47381662
E.G.E.M. (Liesbeth) Bloemen, penningmeester	Lizbloemen@hetnet.nl	071-3018529
G. (Gerrit) Valk, Internat. secr.	gerrit.valk@wxs.nl	06-55382145
D. (Doeke) Eisma	deisma6@gmail.com	070-3241543
		06-52606675
A.L.E.C. (Anne Lize) van der Stoel	alecvdstoel@me.com	020-6252904
		06 55101273

Ambtelijke ondersteuning

Druk: Reprografische afdeling Tweede Kamer

Vormgeving: Stafdienst Communicatie, J.G. (Hans) Mientjes

Verenigingsadres/ledenadministratie

Vereniging van Oud-Parlementariërs, t.a.v. P.A. (Paul) van der Kraan

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

Website(s): www.Oud-Parlementariërs.nl

Het lidmaatschap van de Vereniging van Oud-Parlementariërs (VOP) staat open voor oud-leden van de Tweede Kamer en/of Eerste Kamer der Staten-Generaal en het Europees Parlement. De contributie bedraagt € 30,- per jaar en moet worden voldaan op betaalrekening NL34INGB0000253063 van de Vereniging van Oud-Parlementariërs, Den Haag.

“Elke stem telt even zwaar”

Peter van Heemst (1952) was van 1991 tot 2006 lid van de Tweede Kamer voor de PvdA, Hij hield zich vooral bezig met verkeer, politie en justitie

Je bent 15 jaar lid geweest van de Tweede Kamer. Maar je hebt meer gedaan in de politiek.

Jazeker! Ik heb jaren gewerkt als medewerker van de PvdA-fractie, later gedeputeerde geworden in Zuid-Holland en natuurlijk twee termijnen in de raad van Rotterdam, waarvan vier jaar als fractievoorzitter.

Toen je vertrok noemde Kamervoorzitter Frans Weisglas je een 'straatvechter' in het debat. Hoe kijk je daar zelf op terug?

Ik denk dat als je het nu met de debatacultuur in de Kamer vergelijkt, Weisglas tot een ander oordeel zou zijn gekomen. Waarschijnlijk zou hij mij nu 'hoffelijk en elegant' noemen... Maar ik was wel altijd duidelijk en fair. Dat zal ook wel door mijn Rotterdamse wortels komen.

Als je terugkijkt op je politieke loopbaan, waar ontleen je dan het meeste voldoening aan?

Ik geloof toch aan het functioneren in de raad van mijn geboortestad Rotterdam. De PvdA was vrij heftig verslagen in de gemeenteraadsverkiezingen van 2002 door de Leefbaar Rotterdam van Pim Fortuijn. Dus vier jaar later lag er een grote uitdaging om het vertrouwen terug te krijgen. Ik ben die verkiezingen ingegaan als lijsttrekker.

Hoe ben je dat geworden?

Via een referendum onder de leden. Er waren drie kandidaten. Naast een betere verkiezingsuitslag was het winnen van die verkiezing voor mij ook erg belangrijk. Dat lukte en we maakten een mooie uitslag! (In 2002 de PvdA 22% van de stemmen, in 2006 bijna 38 %).

Waar kijk je in je Tweede Kamerperiode met voldoening op terug?

Dat is toch wel wetgeving die ik tot stand kon brengen, juist door samenwerking met andere partijen. We hebben bijvoorbeeld met de VVD belangrijke wetten gerealiseerd om de overlast van drugspannen te beperken. Ik bezocht samen met Benk Korthals van de VVD in de verkiezingscampagne Rotterdam Zuid. Toen werd weer eens duidelijk hoeveel overlast de mensen in die wijken ondervonden van drugspannen. En samen we besloten we daar wetgeving voor te maken. Dat zijn wetten geworden die als bijnaam Victor en Victoria kregen! Door die wet kregen burgemeesters de bevoegdheid drugspannen te sluiten of te onteigenen. Maar ook op andere terreinen zoals bij infrastructuur heb ik bijvoorbeeld met D66 via een amendement voor elkaar gekregen dat er een startbudget vrijkwam om de spoortunnel in Delft te bouwen. Dat is het mooie van het Kamerwerk!

Ben je een voorstander van een fusie tussen PvdA en GroenLinks?

Ik ben voor een hele nauwe samenwerking. Het belangrijkste is voor mij dat het uitnodigend moet zijn! Dus dat het een beweging wordt die open staat voor meer mensen dan alleen PvdA-ers en GroenLinkers. Voor mensen die zich inzetten binnen de vakbond, voor het milieu, in de niet-westerse wereld: Een huis met vele kamers.

Je bent zo'n 38 jaar in het openbaar bestuur actief geweest. Hoe kijk je daar nu op terug?

Ik ben enkele keren waarnemer geweest bij verkiezingen in het buitenland, bijvoorbeeld in Nigeria, Oekraïne en Armenië. Dat was indrukwekkend. Je ziet mensen uren in de brandende zon staan om te mogen stemmen bij een stembureau onder drie palmbomen. Toen realiseerde ik mij hoe waardevol democratie is. Zoals in Nederland: verkiezingen zijn het enige moment waarop iedereen gelijk is. Of je nu heel slim bent of niet zo slim, rijk of arm, het maakt niet uit. Elke stem weegt even zwaar, niemand's stem legt meer gewicht in schaal, elke stem doet er evenveel toe. Dat vind ik het mooie en ook het ontroerende van democratie.